

ТЕРНОПЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

ДАЦЕНКО Ірина Миколаївна

УДК 173.1:37(438)

**ПІДГОТОВКА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ДО ЖИТТЯ
В СІМ'Ї У РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА**

13.00.07 – Теорія і методика виховання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ТЕРНОПІЛЬ – 2008

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент АПН України
КРАВЕЦЬ Володимир Петрович,
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В.Гнатюка, ректор.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЦОКУР Ольга Степанівна,
Одеський національний університет
ім. І.І.Мечнікова, завідувач кафедри педагогіки, м. Одеса;

кандидат педагогічних наук
ЯВОРСЬКА Людмила Геннадіївна,
Європейський університет (Тернопільська філія), доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, м. Тернопіль.

Захист відбудеться 27 червня 2008 р. о 10⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027 м. Тернопіль, вул. М.Кривоноса, 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: 46027 м. Тернопіль, вул. М.Кривоноса, 2.

Автореферат розіслано 26 травня 2008 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Шиян Б.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Соціально-економічні проблеми сучасного суспільства знаходять відгук у всіх сферах життя. Особливо боляче вони впливають на функціонування інституту сім'ї. Серед негативних тенденцій у сфері сімейних стосунків у багатьох країнах світу, в тому числі в Україні, домінують такі, як зменшення кількості зареєстрованих шлюбів, поширення нетрадиційних форм організації співжиття, зниження народжуваності, малодітні сім'ї, побудова та адаптація сімейних ролей до статевого рівноправ'я, нівелювання жіночих і чоловічих обов'язків під час ведення домашнього господарства тощо.

Акселерація, автономність дозвілля підлітків та юнацтва, інтенсивність їхніх міжособистісних контактів зумовили актуалізацію багатьох соціально-педагогічних проблем, зокрема: розуміння проблем статевого зносин, здорового способу життя, знецінення моральних якостей в учнівському середовищі, венеричні захворювання, зростання і помолодшання проституції, недостатня інформованість молоді з питань статі, шлюбу і сім'ї, спотворені знання про шлюбно-сімейні стосунки, загальна моральна дезорієнтація суспільства. Всі ці негативні явища в нашому суспільстві спричинені, очевидно, відсутністю системи підготовки учнівської молоді до сімейного життя. Саме тому постала нагальна потреба у чіткому розумінні суті такої підготовки, обґрунтуванні змісту, форм, методів та розробці особистісно зорієнтованих технологій прородинного виховання школярів.

Повноцінний аналіз теоретичних і практичних проблем формування моральних стосунків підлітків різної статі, підготовки молоді до сімейного життя неможливо реалізувати без вивчення праць вітчизняних і зарубіжних фундаторів освіти (Г.Ващенко, А.Макаренка, В.Сухомлинського, І.Беха, П.Блонського, Л.Богдановича, В.Постового), психологів (М.Корольчук, В.Маценко).

У працях вітчизняних науковців знайшли своє відображення різні аспекти проблеми підготовки молоді до сімейного життя. Так, питання статевого виховання та просвіти учнівської молоді вивчали Ю.Бжиська, О.Василенко, О.Главацька, П.Дробязко, О.Коган, С.Колосовський, Г.Корчова; формування в учнівській молоді мотивації до здорового способу життя досліджували В.Кравець, С.Страшко, Л.Животовська; питання дошлюбної підготовки учнівської молоді розглядали Л.Яворська, В.Кравець; соціальну зрілість та шляхи формування життєвих компетенцій молоді аналізували О.Безкоровайна, С.Ситнікова, О.Заболотна, Н.Лавриченко, О.Поліщук, В.Радул; гендерне виховання дівчат та юнаків вивчали О.Цокур, Т.Говорун, О.Кікінеджи, С.Вихор; виховання загальнолюдських цінностей, свідомої дисципліни та культури поведінки С.Кириленко, І.Корнієнко, В.Хмель, К.Чорна; формування гуманістично спрямованої особистості підлітків А.Степанюк, І.Бех.

Окрім цього в монографічних дослідженнях вітчизняних педагогів знайшли відображення проблеми теорії і практики дошлюбної підготовки молоді (В.Кравець); індивідуального підходу до

старшокласників у підготовці майбутнього сім'янина (В.Бизова, М.Феоктистова); взаємодії школи та сім'ї у підготовці учнів до шлюбу (В.Постовий, Д.Перфильєвська, Є.Сичова); підготовки до виконання батьківських і материнських функцій (В.Бойко, Д.Луцик, Г.Чердниченко).

Важливим науковим джерелом стали для нас монографії і статті польських педагогів, присвячені проблемам морально-статевого виховання (Марія Браун-Галковська, Войцех Брейнак, Влодзімеж Фіялковський, Збігнев Іздебський), підготовки до виконання подружніх і сімейних ролей (Кристина Островська, Міхал Козакевич), здорового способу життя (Марія Рись, Гражина Венглярчик), сексуального виховання учнів (Гражина Венглярчик, Вінценти Оконь), формування поглядів на сім'ю (Дорота Тераковська, Яцек Бомба). Специфіка польської системи підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї висвітлена в працях Гражини Ковальчик, Марти Коморовської-Пудло, Ванди Ельжбети Папіс, Марії Рись, Терези Круль, Кристини Маснік.

Актуальність педагогічних досліджень, пов'язаних із проблематикою дотримання норм моралі в сім'ї і поза нею, зростає як в Україні, так і за кордоном. Соціокультурні і соціологічні зміни в умовах сучасного суспільного життя вимагають пошуку нових підходів і адекватних часові практичних методик морально-сексуальної освіти школярів, яка полягає насамперед у підготовці учнів до виконання ролей, пов'язаних зі статтю; у формуванні здатності дітей досягти оптимально узгодженої взаємодії з особами протилежної статі у різних життєвих ситуаціях; у прищепленні вихованцям школи уміння адекватно репрезентувати себе як представника певної статі і самореалізуватися у ролі рівноправного члена сімейної спільноти незалежно від статевої приналежності.

Цьому може сприяти вивчення зарубіжного педагогічного досвіду морального й прородинного виховання з метою його вмілої адаптації до умов суспільного життя в Україні. Зокрема, звернення до педагогічних реформ Польщі може сприяти подоланню наявного розриву між вітчизняною системою освіти і світовими тенденціями в реформуванні освіти і запозиченні найбільш цінних ідей для вдосконалення української школи.

Виявлення і творче використання ідей польського досвіду сприятиме теоретико-методологічному обґрунтуванню положень національної концепції підготовки молоді до сімейного життя та впровадження її в практику роботи навчальних закладів.

Необхідність розробки національної концепції підготовки молоді до життя в сім'ї та відсутність у нашій державі порівняльних досліджень досвіду Республіки Польща зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: „Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у Республіці Польща”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в рамках державного замовлення Міністерства освіти і науки України Тернопільському національному педагогічному університету імені Володимира Гнатюка на тему „Гендерна освіта і

виховання: перспективи розвитку” (№ 0106U002384). Тему наукового дослідження затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 29.04.2004р.) та узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25.09.2007р.)

Об’єкт дослідження – теорія і практика підготовки учнівської молоді до життя в сім’ї в Республіці Польща.

Предмет дослідження – зміст і методи підготовки учнівської молоді до життя в сім’ї в Республіці Польща.

Мета дослідження – з’ясувати особливості змісту і методів підготовки учнівської молоді до життя в сім’ї у різних типах шкіл Польщі.

Відповідно до предмета і мети дослідження було сформульовано такі **завдання**:

1. Визначити й охарактеризувати етапи становлення польської системи підготовки молоді до життя в сім’ї.
2. Охарактеризувати зміст і методи підготовки молоді до життя в сім’ї в навчальних закладах Польщі.
3. Дослідити сучасний стан та специфіку польської системи підготовки молоді до життя в сім’ї.
4. Виокремити перспективи реалізації ідей польської системи підготовки учнівської молоді до життя в сім’ї у вітчизняній педагогічній теорії і практиці підготовки підлітків до сімейного життя.

Теоретико-методологічною основою дослідження є ідеї діалектики, засновані на історичному, логічному, системному підходах у розгляді проблем підготовки молоді до життя в сім’ї; філософські і загальнонаукові підходи до моделювання загальних процесів, філософські ідеї суті статевого виховання і його вплив на розвиток особистості, врахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, органічної єдності навчально-виховного процесу, історичний, логіко-гносеологічний, структурно-функціональний підходи до освітніх явищ, які забезпечують їх системний та системно-генетичний аналіз, результати досліджень в галузі педагогіки в працях вітчизняних і зарубіжних педагогів.

Вирішення поставлених завдань та досягнення мети забезпечує сукупність **методів**, використаних у дисертаційному дослідженні, зокрема:

- аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури з проблеми дослідження; аналіз діяльності польських педагогів в сучасних умовах;
- аналіз і класифікація матеріалу ретроспективним методом, методом історичного і логічного аналізу, які вимагають наукового, конкретно історичного підходу до явищ, що вивчаються;

–індуктивний метод, з метою виявлення основних етапів еволюції системи підготовки учнів до сімейного життя в Польщі;

–дедуктивний метод, який сприяв дослідженню специфіки прояву проблеми в навчально-виховному процесі;

–традуктивний метод, який дав можливість порівняти сучасний стан функціонування інституту сім'ї в Україні та Польщі та виокремити спільні для обох країн тенденцій, що наближають зарубіжний досвід до вітчизняних реалій, актуалізують його вивчення і творче використання;

–вивчення, зіставлення і порівняння різних документальних дослідницьких даних для того, щоб виокремити основні фактори, що впливають на формування змісту прородинного виховання молоді, його основні напрямки розвитку;

–фрагментарні спостереження автора за навчальним процесом безпосередньо під час проведення занять «Підготовка до життя в сім'ї»; бесіди та інтерв'ю автора з викладачами цього навчального предмета різних типів шкіл Польщі та батьківською громадськістю;

–опрацювання даних офіційної статистики й результатів соціологічних опитувань, які розкривають значення впровадження предмета „Підготовка до життя в сім'ї”.

Джерельна база дослідження: статистичні дані соціологічних досліджень Гданського університету про результати впровадження занять „Підготовка до життя в сім'ї” (Oddziai Realizacji Badac Socjologicznych); документи Міністерства Освіти, Науки і Спорту (MENIS) з питань організації занять „Підготовка до життя в сім'ї”; міністерські і авторські програми польських шкільних курсів з підготовки молоді до життя в сім'ї; методична література для вчителів і учнів; матеріали зарубіжних і вітчизняних періодичних видань, праці польських науковців та педагогів з окремих аспектів контекстної проблеми.

Організація дослідження. Дослідження проводилось у 2004-2007 роках й умовно поділено на три етапи науково-педагогічного пошуку.

Перший етап (2004 – 2005рр.) – осмислення і оцінка стану проблеми. На цьому етапі аналізувалась вітчизняна і зарубіжна наукова література з даної проблеми, визначались загальна ідея, проблема дослідження, його об'єкт, предмет, мета та завдання, етапи становлення польської системи підготовки молоді до життя в сім'ї.

Другий етап (2005 – 2006рр.) – аналіз основних напрямків підготовки молоді до життя в сім'ї в навчальних закладах Польщі, виявлення його характерних особливостей і тенденцій. На цьому етапі розглядались розробки основних дидактичних концепцій змісту підготовки молоді до життя в сім'ї, досліджувались її принципи і методи.

Третій етап (2006 – 2007рр.) – виокремлення перспектив реалізації позитивних ідей польського досвіду у вітчизняну освітню систему, систематизація вивченого й емпіричного матеріалу, оформлення результатів дослідження.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що вперше:

– визначено специфіку польського досвіду підготовки учнівської молоді до сімейного життя, виокремлено його прогресивні ідеї (підготовка молоді до виконання важливих суспільних ролей – батьківських, подружніх, професійних, громадянських; присвоєння певної квоти біологічних, медичних, сексуальних, психологічних, філософських, теологічних знань про людину як особистість; установка на зміцнення процесу ідентифікації з власною статтю; забезпечення права вибору програми навчання учителями та учнями; надання прав батькам приймати рішення про участь дитини у заняттях; гуманістично-демократичний стиль взаємодії учителя і учня; особистісно орієнтований підхід до школярів);

– охарактеризовано етапи еволюції та основні напрямки розвитку сучасної польської системи підготовки молоді до життя в сім'ї (зміцнення моральних і духовних цінностей молоді; формування навичок культури здоров'я; комплексний підхід до виховання; урахування вікових особливостей учнівської молоді; формування почуття відповідальності за власні дії);

– визначено компоненти змісту (соціальний, психологічний, сексуально-інтимний, прокреативний), основу якого становить курс «Підготовка до життя в сім'ї», та організаційно-педагогічні умови підготовки молоді до сімейного життя у Республіці Польща;

– уточнено шляхи імплементації методів і прийомів підготовки молоді до життя в сім'ї (автопортрет, рольова гра, метод снігової кулі, дискусія, асоціація, проекти, обговорення проблемних ситуацій);

– з'ясовано основні напрямки модернізації змісту, форм і методів підготовки молоді до життя в сім'ї: використання особистісно-орієнтованого навчання у роботі з підлітками, впровадження інтерактивних технологій навчання, тісне співробітництво школи з сім'єю, посилення уваги до педагогічної практики.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що виявлені напрямки підготовки молоді до життя в сім'ї в польських школах різних типів можуть бути використані в навчально-виховному процесі середніх навчальних закладів України, під час розробки програм спецкурсів, написання навчальних посібників та навчально-методичної літератури, проведення позакласних заходів; розроблені методики реалізації позитивних надбань польського досвіду у вітчизняній практиці сприятимуть вдосконаленню системи виховання в національній школі та формуванню національної концепції підготовки молоді до сімейного життя. Вивчення і узагальнення польського досвіду має також велике значення для розвитку і вдосконалення всіх форм культурного і наукового співробітництва між нашими країнами.

Вірогідність результатів дослідження забезпечено: методологічною обґрунтованістю його основних теоретичних положень; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, що є адекватними об'єкту, предмету, меті й завданням дослідження; логіко-системним аналізом теоретичних праць.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати проведеного дослідження оголошувались і отримали позитивні відгуки на Міжнародній конференції „Разом в Європі” (м. Жешів–Тернопіль 2005 р.), використовувались в лекціях і бесідах за круглим столом під час проведення акції „Дні України в Польщі” (м. Краків, 2005 р.), на V міжнародній науково-практичній конференції – українсько-польському форумі „Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології”(м. Київ, 2007р.), на науково-практичній конференції ТІСІТ „Молодь XXI століття” (м. Тернопіль, 23-24 квітня 2007 р.), на міжвузівському семінарі „Інноваційні підходи до навчального процесу студентів. Новітні форми і методи формування професійних компетенцій студентів у навчальному процесі вищого навчального закладу” (м. Тернопіль, 2007 р.), на всеукраїнському семінарі „СНІД як соціально-психологічна проблема” (м. Чернігів, 2007 р.) і знайшли відображення в публікаціях автора.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у навчально-виховний процес Тернопільського національного педагогічного університету імені В.Гнатюка (довідка № 302-33/03 від 02.04.2008 р.), Тернопільського експериментального інституту педагогічної освіти (довідка № 98 від 24.04.2008 р.), Тернопільського кооперативного торговельно-економічного коледжу (довідка № 104 від 07.03.2008 р.), Тернопільської спеціалізованої школи I-III ступенів № 5 з поглибленим вивченням іноземних мов (довідка № 106 від 02.04.2008 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 11 одноосібних публікаціях, з яких 6 наукових статей у фахових виданнях, затверджених ВАК України, тези конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (377 найменувань, із них 308 іноземною мовою) та 10 додатків. Робота містить 7 таблиць, 19 діаграм, 8 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 247 сторінок, обсяг основного тексту – 184 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, вибір теми дослідження й аргументовано його хронологічні межі; визначено об'єкт, предмет, мету й завдання роботи; охарактеризовано методологію й використані методи дослідження; подано джерельну базу дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення; відображено апробацію та вірогідність результатів дослідження.

У першому розділі дисертації – „*Становлення і розвиток польської системи підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї*” – проаналізовано фактори актуалізації проблеми підготовки молоді до сімейного життя; визначено передумови впровадження предмету „Підготовка до життя в сім'ї” в навчальні заклади Польщі; розглянуто стан прородинного виховання підлітків у Республіці Польща; проаналізовано завдання сексуального виховання в польській школі.

Мета польського курсу підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї на сучасному етапі – забезпечити засвоєння теоретичних знань та розвиток практичних умінь і навичок для набуття чи збагачення досвіду сімейного життя.

У кінці ХХ століття польське суспільство пережило кризу, що стосувалася найважливішої суспільної інституції – сім'ї: знизилась кількість одружень при одночасному рості кількості розлучень, народжуваність різко зменшилась, зате зріс відсоток позашлюбної народжуваності. Простежується автономізація індивідів, а також індивідуалізація форм суспільної активності членів сім'ї. Все це викликало потребу додаткової допомоги батькам у їх виховній ролі у галузі формування прородинних основ, здорового способу життя підлітків, підготовки їх до сімейного життя.

Передумовами впровадження предмету „Підготовка до життя в сім'ї” в навчальних закладах Польщі визначено низку негативних факторів, зокрема: деградацію людської моралі; передчасне статеве життя і як наслідок, поширення хвороб, що передаються статевим шляхом, в тому числі ВІЛ-інфекції, бездоглядність дітей і підлітків. Вміло і тактовно організоване виховання учнівської молоді мало б допомогти зберегти моральне і фізичне здоров'я підростаючого покоління.

З'ясовано, що підготовка молоді до сімейного життя в навчальних закладах Польщі пройшла різні етапи розвитку: від факультативних занять – до обов'язкового предмета для учнів 5–8 класів в школах підставових (II ступеня, базова), а також на всіх рівнях понадпідставових шкіл (III ступеня, понадбазова). Метою даних занять була підтримка виховної роботи сім'ї і допомога в досягненні психосексуальної зрілості підростаючого покоління, а також формування відповідального батьківства.

У період реформування польського суспільства, серйозних змін, які відбуваються в житті поляків, проблема статевого виховання стає однією з актуальних соціальних проблем. Статеве виховання розглядається як важлива і невід'ємна складова процесу виховання, чому сприяє викладання предмету „Підготовка до життя в сім'ї”, який наділений статусом повноцінної навчальної дисципліни, передбаченої шкільним компонентом навчального плану, метою якої є стимулювання розвитку здорової, інтегрованої особистості, відповідальної за реалізацію стилю життя, який гарантує розв'язання проблем, пов'язаних з фізичним, психічним і суспільним розвитком людини, ознайомлення з функціями й організацією сімейного життя; формування рефлексійного ставлення до себе, переконання в необхідності керування власним розвитком,

урахування потреб інших людей і служіння їм, а також виховання загальнолюдських цінностей та сімейних цінностей.

Аналіз результатів досліджень Лабораторії соціологічних досліджень Гданського університету, проведених для вивчення впливу предмета „Підготовка до життя в сім'ї” на виховання і зміну поглядів, намірів, поведінки і знань з даної сфери, підтвердили необхідність проведення школами занять з метою підготовки молоді до сімейного життя.

У **другому розділі** дисертації – „*Зміст і методи підготовки учнівської молоді до сімейного життя у Республіці Польщі*” – проаналізовано зміст навчального курсу, визначено мету і завдання та проаналізовано навчально-методичну базу курсу „Підготовка молоді до життя в сім'ї” у навчальних закладах Польщі; охарактеризовано інтерактивні форми і методи роботи на заняттях „Підготовка до життя в сім'ї”, проаналізовано дидактичну базу цього курсу; охарактеризовано авторські програми підготовки молоді до життя в сім'ї, а також розроблено методичний інструментарій їх впровадження у вітчизняну систему виховання.

У програмах підготовки до виконання важливих суспільних ролей (батьківських, подружніх, професійних, громадянських) виділено тематичні групи, передбачені для опрацювання на заняттях основного курсу в школах понадпідставових.

До I групи належать теми, пов'язані з проблемами розвитку людини: психосексуальний розвиток людини; розуміння критеріїв біологічної, психічної і суспільної зрілості; проблеми періоду дозрівання і способи їх подолання.

До II групи належать теми, що відображають питання статевого та сексуального виховання: цінності, пов'язані зі статтю людини (мужність, жіночість, кохання, подружжя, сім'я, батьківство); значення відповідальності в усвідомленні власної статі і побудові тривалих зв'язків; повага до протилежної статі; аспекти сексуальності (біологічний, емоційний, духовний); наслідки передчасної сексуальної ініціації; сексуальне співжиття; передчасне батьківство; сексуальні злочини; інформація про засоби психологічної і медичної допомоги.

До III групи питань, що розглядаються на заняттях, можна віднести питання, пов'язані з почуттєвою сферою індивіда: природа кохання та його етапи (закоханість, підліткова любов, зріле кохання); проблеми розвитку кохання: незрілість, егоїзм, відсутність розуміння природи любові, відсутність відповідальності, ревності, невміння виявляти почуття; види любові; любов як процес динамічний.

До IV групи належать теми, що стосуються планування та створення власної сім'ї: методи природного планування сім'ї; екологічний, психологічний і етичний аспекти застосування природного планування сім'ї; вибір чоловіка чи дружини: критерії, труднощі; причини конфліктів у сім'ї та засади їх конструктивного розв'язання; небезпека, якій підлягає сучасна сім'я, в тому числі і агресія, знуцання, алкоголізм; розлучення; самотнє батьківство; законодавство і сім'я.

Тематична V група містить питання про батьківство, материнство та виховання дітей у сім'ї, зокрема: усвідомлення власної плідності і розуміння плідності другої особи; бездітність; усиновлення; гігієна вагітності, утробний розвиток дитини; роль батька в період очікування народження дитини, під час народження і в опіці над новонародженим; виховання дітей у сім'ї; значення правильних батьківських стосунків для розвитку дитини.

Останню VI групу становлять теми, пов'язані із збереженням життя і здоров'я підлітків. До них належать такі: хвороби, які переносяться статевим шляхом, в тому числі й СНІД, їх профілактика; методи і засоби контрацепції, їх результативність, побічні ефекти; психологічний і моральний аспект їх застосування; аборт – загроза для фізичного і психічного здоров'я; медичний, психічний і моральний аспект статевих стосунків.

Результати аналізу тематики занять свідчать, що метою програми є формування усвідомленої потреби зрілого функціонування в сімейному житті; потреби прийняття відповідальних рішень, що стосуються подружжя і сім'ї; забезпечення учнів життєвими компетентностями щодо збереження здоров'я й розвитку позитивних потенцій учня.

Аналіз сучасної методичної польської літератури дав змогу визначити ті форми, методи, способи, прийоми підготовки молоді до сімейного життя, які, на нашу думку, є складовими педагогічної технології вирішення цього завдання.

Методи, які використовуються під час проведення уроків із цього предмета, пробуджують зацікавленість учнів і стимулюють їх активність, створюють можливість представлення і вираження учнями власних поглядів, почуттів, пошуків розв'язань проблем, які виникають під час занять; сприяють груповій співпраці. Так проведені уроки формують вміння спілкуватися, мотивують учнів до діяльності, полегшують засвоєння знань, впливають на формування відповідних основ.

Під час спостереження занять з курсу „Підготовка до життя в сім'ї” в школах Підкарпатського воєводства з'ясовано, що кожен урок у межах навчального виховного процесу постає як предмет мислення, спілкування, де істина подається як суперечка про істину, як діалог. У зв'язку з цим, у стратегії викладання предмета втілюється єдність змістового та почуттєво-емоційного у пізнавальній діяльності учнів. В процесі конструктивної взаємодії між учнем і вчителем та між самими учнями розвивається діалогічна форма мислення кожного партнера, формуються рефлексивні механізми мислення: крім власної позиції, яка розкривається під час висунення гіпотези, її реалізації, оцінки гіпотези партнера, поступово формується розуміння позиції іншого; дитина, ніби ставши на місце партнера, починає оцінювати власну гіпотезу, аналізувати гіпотезу іншого. Весь навчально-виховний процес у школах Польщі будується на ідеях гуманізму, демократичності, ідеї добровільності, коли вчитель у процесі обміну духовними

цінностями прагне до саморегуляції природних сил, власної ініціативи й творчості у діях кожного учня.

Встановлено, що ефективність формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя залежить від відповідної спрямованості виховного процесу, форм та методів його організації, серед яких пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До них належать соціальне проектування, метод „відкритої трибуни”, ситуаційно-рольова гра, соціально-психологічний тренінг, інтелектуальний аукціон, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, гра-інсценізація. Зокрема, для активізації навчальної діяльності учнів, на практичних заняттях у польських школах учителі використовують активне навчання за моделлю „Цикл Д.А.Кольба”.

До найбільш поширених методів групової роботи на заняттях „Підготовка до життя в сім'ї” належать *тренінги*, що забезпечують активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і вчителем; *дискусії*, які допомагають кожному учаснику з'ясувати і уточнити свої уявлення, усвідомити власні почуття і ставлення; *інтерактивні презентації* як альтернатива лекціям; *мозкові штурми*; *рольові ігри*, що становлять неформальну постановку, під час якої учасники розігрують сценки або ситуації; аналіз реальної чи вигаданої життєвої історії або ситуації; *дебати* – організований процес формулювання й захисту власних позицій двома чи більше учасниками щодо обговорюваної проблеми.

На думку авторів програми „Підготовка до життя в сім'ї”, репертуар способів і технологій навчання на таких заняттях має бути багатий і різнобічний. Метою програми є представлення такого комплексу змісту методів, який скерує вихованців як на інтелектуальний, так і психічний, моральний і суспільний розвиток. У зв'язку з цим, вони пропонують форми і методи роботи, які зміцнюють комунікативність у відношеннях учень – вчитель чи учень – учень. Тому завданням учителя є побудова такої концепції уроку, яка забезпечить можливість створювати емоційну атмосферу. Серед інших методів роботи, які можна використовувати на заняттях, є такі: *драма – симуляція ролей*, *дискусія*, *методи ситуативні*, які передбачають аналіз прикладів певних ситуацій – з листів, фільмів, історії з життя. Так, *рольова гра* дає можливість навчатись через участь в вигаданих ситуаціях, *мозковий штурм* дає можливість швидко нагромаджувати різні думки. Комплексному вирішенню даної проблеми сприяє *ланцюг асоціацій*, який викликає швидке, спонтанне мислення, що дає можливість вибирати різноманітні поняття, розв'язки і думки, які асоціюються з поданим вчителем поняттям, *незакінчені речення* – це один із способів індивідуальної роботи на уроці, *метод КАРО*, *метод снігової кулі*. Він забезпечує перехід від індивідуальної роботи до роботи в цілій групі. Варто також, на думку авторів програми, використовувати під час уроків фрагменти фільмів, таблиці, схеми і малюнки.

У своїй практиці польські вчителі на заняттях «Підготовка до життя в сім'ї» використовують *фронтальні, групові та індивідуальні форми* організації навчальної діяльності, оптимальне поєднання яких дає змогу удосконалювати навчально-виховний процес, раціонально використовувати час, підвищувати результативність занять. Застосування *кресвордів, малюнків, схем* як засобів колективної або індивідуальної форми роботи дає можливість учителю нетрадиційним способом перевірити знання, а учням – систематизувати або підсумувати здобуті знання. Крім того, вони розвивають можливість аналізувати, логічно мислити і робити висновки, а також формують абстрактне мислення.

З'ясовано, що відсутність традиційної оцінки, яка підсумовує роботу на уроці, може впливати на учнів демобілізуюче. А тому, згідно зі специфікою предмета (визначена тематика занять, емоційне ставлення учнів до певних тем, відсутність традиційних підручників), застосування активних методів є обов'язкове. Як підсумок окремих занять вчителі вважають за потрібне проведення невеликих тестів, які перевіряють рівень засвоєння знань, запланованих вчителем. З цією метою використовують кресворди або метод незакінчених речень. Це може бути також опис проблемної ситуації, на підставі якої учень повинен прийняти рішення, зайняти певну позицію, зробити вибір. Важливим є відзначення окремих учнів, яке не виконує роль офіційної оцінки, а лише заохочує до активної участі в роботі на уроці.

Дослідження особливостей сучасних парадигм польської системи підготовки до сімейного життя забезпечило можливість визначити головне призначення предмета „Підготовка до життя в сім'ї”: на рівні *підставової* школи – показ сімейних цінностей в особистому житті людини, а також допомога в усвідомленні змін періоду дозрівання; в гімназії – формування умінь прийняття інтегрального бачення людської особи і вибір цінностей, які забезпечують розвиток людини; в школах *понадгімназійних* – формування вмінь приймати рішення про життєвий вибір, в тому числі подружніх і сімейних ролей, поглиблення знань про дружбу, любов, людську стать.

Порівняльний аналіз діючих польських навчальних програм з „Підготовки до життя в сім'ї” свідчить про те, що вони враховують вікові особливості дітей, прискорений статевий розвиток учнів, передбачають профілактику поширення негативних тенденцій у молодіжному середовищі. Вищезазначене досягається впровадженням інтерактивних методів навчання.

Дослідженням виявлено **позитивні ідеї** польського досвіду підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї, що є вагомими орієнтирами формування вітчизняної концепції освіти.

Проведене дослідження дало змогу сформулювати **висновки**:

1. Підготовка молоді до сімейного життя належить до актуальних соціально-педагогічних проблем польського суспільства, котре знаходиться в стадії реформування, оскільки в Польщі все частіше йдеться про кризу сім'ї, порушення її єдності й інтеграції. Психологічна несумісність між членами сім'ї нерідко компенсується надмірним задоволенням матеріальних потреб,

спостерігається автономізація індивідів. Все це дає підстави зробити висновок, що проблема підготовки молоді до життя в сім'ї в польському суспільстві залишається актуальною і сьогодні.

2. Система підготовки до життя в сім'ї в польських школах пройшла шлях від факультативних занять до обов'язкового самостійного предмета, долаючи перешкоди, зокрема, протести батьків проти сексуального виховання в школі, недостатність коштів на реалізацію цієї програми, відсутність належної матеріально-технічної бази. Як наслідок більшість опитаних вважає формування знань з основ сімейного життя необхідними.

В організації статевого виховання і підготовки молоді до сімейного життя в Польщі домінує компетентісно орієнтований підхід, метою якого є формування таких рис особистості, як прагнення до духовної та фізичної досконалості, здатність до вибору поведінки, самоорганізації, самоуправління, вміння спілкуватися з людьми різної статі. Питання реалізації змісту сексуального виховання молоді в Польщі розглядаються Міністерством освіти спільно з Єпископатом.

3. На сучасному етапі підготовка молоді до життя в сім'ї наділена статусом модуля навчальної ланки WOS (Знання про суспільство) в школах підставових, у школах-гімназіях – це самостійний модуль WOS, у школах понадпідставових це самостійний предмет „Виховання до життя в сім'ї”, у ліцеях професійного спрямування та професійних школах цей предмет наділений статусом повноцінної навчальної дисципліни. Це свідчить, що збереження репродуктивного здоров'я людини, формування моральних стосунків між підлітками, підготовка молоді до виконання майбутніх подружніх і батьківських ролей, збереження і зміцнення цінностей сім'ї є пріоритетним завданням держави і суспільства. Аналіз польської системи свідчить про наявність широкого спектру змістових компонентів навчання і виховання молоді: на рівні підставової школи – показ сімейних цінностей в особистому житті людини, а також допомога в усвідомленні змін періоду дозрівання; в школах-гімназіях – інтегральне бачення людської особи і вибір цінностей, які служать її розвитку; в школах понадгімназійних – формування вмінь приймати рішення про життєвий вибір, в тому числі подружніх і сімейних ролей. Зміст матеріалу містить інформацію про фізіологічні, психологічні й педагогічні особливості підлітків, пов'язані з їх приналежністю до конкретної статі; методи контрацепції; профілактику сексуального насильства; сексуальне життя людини, принципи свідомого і відповідального батьківства, цінності сім'ї, життя в утробній фазі, а також про методи і засоби свідомої прокреації. Отже, основним завданням занять „Підготовка до життя в сім'ї” є допомога учням в досягненні психосексуальної зрілості, формування позитивного ставлення молоді до статі, підтримка виховної ролі сім'ї.

4. Підготовка учнів до сімейного життя, їх статеve виховання – складова загального процесу виховної роботи навчальних закладів, позашкільних установ та сім'ї. Статеve виховання – це система педагогічних, медичних, правових заходів, спрямованих на формування правильного

ставлення дітей та підлітків до питань статі та статевого життя. Статеве виховання сприяє гармонійному розвитку особистості, готує дітей та підлітків до майбутнього сімейного життя, допомагає їм у соціальному самовизначенні, активному входженні у суспільне життя, формуванні духовних цінностей та навичок культури здоров'я. У процесі статевого виховання враховуються вікові особливості, прискорений статевий розвиток учнів, поширення негативних тенденцій у молодіжному середовищі.

5. Базовими принципами підготовки молоді до життя в сім'ї є принципи науковості і доступності знань, системності і наскрізності, безперервності та практичної цілеспрямованості, інтегративності, відкритості, плюралізму, превентивності, гуманізму. Саме вони забезпечують формування позитивної мотивації дітей та молоді на здоровий спосіб життя, прагнення ставитись до власного здоров'я як до найвищої соціальної цінності, розвиток довільних психічних процесів, адекватної самооцінки, узгодженість загальнолюдських та індивідуальних морально-духовних цінностей, здатність до саморегуляції та самовиховання.

6. Аналіз літератури та вивчення змісту підготовки молоді до життя в сім'ї дали можливість визначити такі основні її напрямки: зміцнення моральних та духовних цінностей учнівської молоді; формування навичок культури здоров'я шляхом довготривалих, цілеспрямованих впливів всіх соціальних інститутів: держави, школи, сім'ї, громадськості; урахування вікових особливостей підлітків, прискореного статевого розвитку учнів, поширення негативних тенденцій у молодіжному середовищі; формування почуття відповідальності за власні дії. Серед форм та методів навчально-виховного процесу пріоритетна роль належить активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії і сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості. До них також належать метод „Автопортрет”, ситуаційно-рольова гра, соціально-психологічний тренінг, метод аналізу соціальних ситуацій з морально-етичним характером, гра-інсценізація тощо. Застосовуються також традиційні методи, що сприяє формуванню адекватної моральної самооцінки школярів, посиленню позитивних моральних спонук, активізації їх проявів чи гальмуванню негативних мотивів, зниженню їх сили.

7. Основою навчально-виховного процесу, зорієнтованого на суб'єктність, є пошук шляхів співпраці, співтворчості, співдружності між учителями та учнями й між самими учнями. Моделювання такого навчально-виховного процесу означає перехід від освіти, заснованої на пасивному сприйнятті готових результатів, копіюванні даних зразків, що призводить до формування шаблонності і схематичності мислення учнів, до освіти, основа й мета якої – розвиток особистості.

8. Сучасні тенденції розвитку школи надають дедалі більше прав і вибору можливостей учителю стосовно шляхів і способів досягнення освітніх цілей, створюють умови для реалізації творчого потенціалу педагогів, що викладають предмет. З'ясовано, що багато вчителів коректують

(адаптують) чинні програми. Набуває особливої актуальності питання створення авторських моделей програм, які забезпечують наступність та неперервність, гнучкість, варіативність та альтернативність навчання й виховання.

Метою авторських програм є інспірація розвитку через зміцнення в дітях і молоді відповідного фундаменту, що спирається на універсальні загальнолюдські цінності. Мова йде про інспірування творчої рефлексії дітей і молоді над реаліями життя, про те, щоб вони самі могли шукати відповіді на питання, що їх цікавлять. Програми роблять акцент на підготовку до нелегкого періоду життя – молодості.

Програми католицького спрямування розраховані на формування моральних стосунків між людьми різної статі і розглядають утримання від дошлюбних статевих зв'язків як єдиний варіант вирішення цього питання. Сучасний Католицький моралізм не обмежується дотриманням декалогу, але є позитивістичний – вимагає від людини постійного морального вдосконалення і прагнення до святості, виділяє світське апостольство, покликане переробити світ на більш людяний.

9. В Україні можливим є використання таких елементів польського досвіду:

- підготовку до сімейного життя молоді здійснювати у формі самостійного курсу за рахунок варіативної складової навчального плану, попередньо провівши конкурс на кращу програму навчального курсу, і водночас заохочувати створення і використання в практиці авторських програм;

- створити навчально-методичні центри з підготовки молоді до сімейного життя, які займатимуться підготовкою і сертифікацією викладачів з основ сімейного життя, проведенням курсової підготовки вчителів, забезпечення їх матеріально-технічною базою; випуск підручників для вчителів та учнів, аудіовізуальних засобів;

- проведення моніторингу якості навчальних занять та їх результатів.

Теоретичними та практичними орієнтирами формування вітчизняної концепції підготовки молоді до життя в сім'ї як складової загального виховання є комплекс позитивних ідей польського досвіду, а саме: підготовка молоді до виконання важливих суспільних ролей – батьківських, подружніх, професійних, громадянських; присвоєння певної квоти біологічних, медичних, сексуальних, психологічних, теологічних знань про людину як багатовимірну істоту; наявність спеціальної професійної кваліфікації викладачів та їх автентичність; наявність добре підготовленої дидактичної бази – підручників для учнів, програм і дидактичних посібників для вчителів, наочні посібники (відеофільми, світлини, моделі, плакати, фоліограми); забезпечення права вибору програми навчання учителями та учнями, наявність авторських та релігійних програм навчання, що дають можливість задовольнити найнеобхідніші потреби учнів, їх батьків і вчителів у сфері діяльності, що має на меті виховання до відповідального сімейного життя; підготовка до

відповідального батьківства; передбачення занять з поділом на групи за статтю; відповідність тем занять віковій учнів, їх перцептивним можливостям і рівневі розвитку дітей із урахуванням умов і соціокультурного середовища, з якого вони виходять; самостійність вибору вчителем форми викладу матеріалу і способів його реалізації; пріоритетна роль активних методів навчання; надання прав батькам приймати рішення про участь дитини у заняттях; гуманістичний, демократичний стиль взаємодії вчителя й учня; зміцнення комунікативності у відношеннях „Вчитель–Учень”, „Учень–Учень”; проведення моніторингу реалізації навчальних занять „Підготовка до життя в сім'ї”; особистісно-орієнтований підхід до дитини.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребують система навчання та підвищення професійної кваліфікації вчителів основ підготовки до сімейного життя у Польщі, залучення засобів масової інформації на допомогу навчальним закладам, проблема єдності школи, сім'ї і церкви в прородинному вихованні молоді.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

I. Статті в наукових фахових виданнях

1. Даценко І. М. Польський досвід підготовки молоді до сімейного життя / І. М. Даценко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2006. – № 4. – С. 177–182.

2. Даценко І. М. Досвід і проблеми впровадження курсу „Підготовка молоді до сімейного життя” в школах Польщі” / І. М. Даценко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 4. – С. 88–91.

3. Даценко І. М. Інноваційні технології у професійній діяльності польських учителів на заняттях „Виховання до життя в сім'ї” / І. М. Даценко // Педагог професійної школи: збірник наукових праць / К.: Видавництво „Науковий світ”, 2007. – Вип. VIII. – С. 270–277.

4. Даценко І. М. Формування ієрархії сімейних цінностей – основа підготовки молоді до сімейного життя в Польщі / І. М. Даценко // Вісник педагогіки і психології Дніпропетровського національного університету. – 2007. – № 7. – С. 134–138.

5. Даценко І. М. Передумови впровадження предмету „Виховання до життя в сім'ї в навчальних закладах Польщі” / І. М. Даценко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 9. – С. 214–219.

6. Даценко І. М. Авторські програми підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї – пошук нових концептуальних підходів до сімейного виховання у Республіці Польща / І. М. Даценко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 114–121

II. Статті у періодичних педагогічних виданнях:

7. Даценко І.М. З історії сексуального і статевого виховання в польській школі / І. М. Даценко // Освітнянин. – 2008. – № 2 (92). – С. 27–30.
8. Даценко І.М. Теоретичні засади освітньої технології підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї у школах Польщі / І. М. Даценко // Мандрівець. – 2008. – № 2 (73). – С. 87–92.
9. Даценко І.М. Польський досвід підготовки молоді до сімейного життя: рекомендації для студентів та викладачів педагогічних навчальних закладів / І. М. Даценко. – Тернопіль: ТНПУ, 2008. – 32 с.

III. Матеріали конференцій:

10. Даценко І.М. Підготовка молоді до сімейного життя – запорука суспільної стабільності / І. М. Даценко // Разом в Європі : Міжнародна наукова конференція, 12–15 травня 2005 року, м. Тернопіль. – Тернопіль. – 2005. – С. 88–89.
11. Даценко І.М. „Інноваційні технології у професійній діяльності польських учителів на заняттях „Підготовка молоді до життя в сім'ї” / І. М. Даценко // Педагог професійної школи: збірник наукових праць. – Київ: Науковий світ, 2007. – Вип. VIII. – С. 270–277.
12. Даценко І.М. Впровадження інтерактивних форм і методів роботи – забезпечення індивідуалізації навчання і виховання на заняттях „Виховання до життя в сім'ї” у Республіці Польща / І. М. Даценко // Новітні технології навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи: науково-методичний збірник. – Тернопіль: ТІСІТ, 2008. – С. 60–69.
13. Даценко І. М. Вплив ЗМІ на виховання польських підлітків та передумови впровадження предмета „Виховання до життя в сім'ї” в навчальних закладах Польщі / І. М. Даценко // Молодь у ХХІ столітті: основні вектори інтеграції України у світовий простір : збірник наукових праць ТІСІТ. – Тернопіль: ТІСІТ, 2008. – С. 280–292.
14. Даценко І. М. Типовий образ ВІЛ-інфікованих в нашому суспільстві / І. М. Даценко // Сучасні тенденції розвитку економіки, освіти та науки в контексті євро інтеграції: Всеукраїнська науково-практична конференція (м. Чернігів, 3–4 квітня 2008 року): матеріали доповідей та виступів. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2008. – Ч. II. – С. 53–55

АНОТАЦІЇ

Даценко І. М. Підготовка учнівської молоді до життя в сім'ї у Республіці Польща. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07. – теорія і методика виховання. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2008.

У дисертації досліджено процес становлення і розвитку польської системи підготовки учнівської молоді до життя в сім'ї. Охарактеризовано зміст, методи роботи з учнями та особливості реалізації в школах Республіки Польща міністерських та авторських програм викладання курсу „Підготовка до життя в сім'ї”; з'ясовано передумови його впровадження в навчальні заклади Польщі; розкрито роль статевих виховання учнівської молоді як невід'ємного компонента підготовки молоді до життя в сім'ї. На основі дослідження польських навчальних програм визначено ефективні методи та прийоми підготовки молоді до життя в сім'ї: автопортрет, рольова гра, метод снігової кулі, дискусія, ланцюг асоціацій, проекти, обговорення проблемних ситуацій, створення виховних ситуацій. Виокремлено прогресивні ідеї польської системи у вітчизняній педагогічній практиці підготовки підлітків до сімейного життя.

Ключові слова: польська школа, учнівська молодь, підготовка до життя в сім'ї, дошлюбна підготовка, статеве виховання.

Даценко И. Н. Подготовка молодежи к семейной жизни в Республике Польша. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 – теория и методика воспитания. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Тернополь, 2008.

В диссертации исследуется процесс становления и развития польской системы подготовки молодежи к семейной жизни. Охарактеризованы содержание, методы работы с учениками, а также особенности реализации в школах Республики Польша министерских и авторских программ преподавания курса «Подготовка молодежи к семейной жизни»; определены предпосылки его внедрения в учебные заведения Польши; выделена роль полового воспитания молодежи как неотъемлемого компонента подготовки молодежи к семейной жизни. В ходе исследования польских учебных программ выделены эффективные методы и приемы подготовки молодежи к семейной жизни: Автопортрет, ролевые игры, метод снежки, дискуссия, цепь ассоциаций, проекты, обсуждение проблемных ситуаций, создание воспитательных ситуаций. Выделены прогрессивные идеи польской системы в отечественной педагогической практике подготовки подростков к семейной жизни.

Ключевые слова: польская школа, ученическая молодежь, подготовка к семейной жизни, добрачная подготовка, половое воспитание.

Datsenko I. M. Family life education of youth in the Polish. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences, speciality 13.00.07. – Theory and Methodology of Education. – Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Ternopil, 2008.

In dissertation explored the process of formation and development Polish system of preparing pupils and students to the family life. Characterized content and methods working with pupils and peculiarities of realization at Polish schools minister's and author's programmes "Preparing to the family life" course; described prerequisites it's introduction in Polish educational establishments; the role of sex education of pupils as a part of preparation young people to the family life. On the basis of research Polish educational programmes we define efficacious methods of preparation young people to the family life: self-portrait, role play, snowball method, discussion, association chain, projects, discussion of problem situations, creation of educational situations.

Scientific novelty of dissertation consist in:

- defined specification of Polish experience of preparing pupils to the family life, separated its progressive ideas and effectiveness criterions (preparing young people to important social roles – fatherly, matrimonial, profession, civic; appropriation biological, medical, sexual, psychological, theological know ledges about a person; choice of study programme by teachers and pupils; priority role of active methods of studying; parents can decide about learning child in group; humanistical – democratic style of interaction pupil and teacher; self-possessed approach to pupils;

- characterized stages of evolution and basic directions of development of modern Polish system of preparing young people to the family life (strengthening moral and ecclesiastical value of young people; integrated approach to upbringing; forming sense of responsibility for own actions);

- defined content components (social, psychological, sexual, proactive and organizationally – pedagogical conditions of pupils to the family life in Poland;

- elucidated basic ways modernization of content, forms and methods of preparing young people to the family life: usage of self-possessed studies in work with teenagers; introduction interactive technologies of studies, close cooperation school with family.

Basis of educational process is a search of collaboration ways, community between teachers and pupils and between pupils. Modeling such educational process means conversion from education, founded on a passive perception of results, on making copy such models, that reduce to forming schematic thinking of pupils, to education which has aim and basis – development of personality.

Analysis of Polish system witness about wide different contents parts of study and upbringing of young people: on a primary level describing family valuables in personal life, and a help in perception of changing ripen period; at gymnasium-school integral view on a person and choice of valuables; at

secondary school formation of skills to make decision about life style and family roles. Contents of this material include information about physiological, psychological and pedagogical peculiarities of teenagers, connected with concrete sex; methods of contraception; sex life of a person; principles of conscious and responsible parents; family valuables; life in a womb period, also about methods and means conscious procreation. So, the main task classes “Preparing to the family life” is to help pupils to attain maturity, formation positive attitude young person to sex, support upbringing role of family.

Key words: Polish school, pupil, preparing to the family life, sex education.

Підписано до друку 12.05.2008р. Формат 60x90/16

Папір друкарський. Друк RESO. Ум. друк. арк. 0,9.

Наклад 100 примірників. Зам. № 114

Видрук оригіналу-макету:

редакційно-видавничий центр

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна